

Opvoeding en ontwikkeling van adoptiekinderen: altijd speciaal ?!

In elk adoptiegezin komen wel eens vragen naar boven over de opvoeding of de ontwikkeling van de kinderen: doe ik het wel goed? Gedraagt ze zich wel conform haar leeftijd? Meestal lossen zulke vragen zich vanzelf op. Er zijn echter ook situaties waarin dat niet zo is. Dan kan hulp gezocht worden en bijna automatisch komt ook de vraag naar boven of 'het' aan de 'adoptie' ligt. De vraag of het geadopteerd zijn als oorzaak gezien kan worden van bepaalde problemen is niet zo eenvoudig te beantwoorden: soms wel en soms ook niet. Wat wel duidelijk is geworden dat de adoptie de beleving van de problemen inkleurt en dat daar binnen diagnostiek en behandeling aandacht voor moet zijn. Hulpverlening bij opvoedings- en ontwikkelingsvragen kan dus starten bij 'gewoon' en waar nodig moet er aandacht zijn voor de adoptie. De hulpverlener moet beschikken over enige kennis en ervaring met adoptie.

Uitgangspunt voor zowel diagnostiek als behandeling van vragen van adoptiegezinnen is het bijzondere karakter van adoptie. Adoptie is anders, maar ook gewoon. Wat is er dan anders en wat hoort daar dan bij?

Wanneer kinderen opgroeien, ontwikkelen zij zich volgens een grofweg gezegd standaard patroon. Tijdens de ontwikkeling leert het kind nieuwe dingen te doen, verwerft vaardigheden (bv. leren praten, lopen), en leert dingen begrijpen. Dit proces noemen we wel het voltooien van ontwikkelingstaken of ontwikkelingsopgaven. Naast de min of meer gegeven taken zoals praten, lopen en dergelijke kunnen er ook taken onderscheiden worden op het gebied van de psychische ontwikkeling, zoals het vormen van een band met je ouders of het leren omgaan met leeftijdgenoten. De taken zijn leeftijds- en fase gebonden (bijvoorbeeld leren praten hoort bij de peuter periode). De ouders hebben in die fase een opvoedingsopgave: zij steunen het kind en helpen het nieuwe dingen te leren (bijvoorbeeld door nieuw gedrag voor te doen zodat het kind het na kan doen). Het voltooien van deze opgaven verloopt meestal vanzelf. Soms is dit echter niet het geval en dat betekent dat ook de volgende stap in de ontwikkeling niet goed gezet kan worden. Pas wanneer de opgave behorend bij een bepaalde fase goed voltooid is, kan de volgende fase zonder problemen ingaan, zo stelt de theorie en dat zien we ook in de praktijk.

Voor het voltooien van een fase en de bijbehorende ontwikkelingsopgave zijn randvoorwaarden aan te wijzen, deze kunnen gezien worden in het kind zelf, bij de ouders, in het gezin, in de omgeving maar ook op het gebied van school of crèche. Deze 'randvoorwaarden' worden wel onderscheiden als bedreigende en beschermende factoren. Daarmee bedoel ik dan factoren die de ontwikkeling van het kind in de weg kunnen zitten (met een zwaar woord bedreigen, zoals een 'moeilijk temperament' hebben, een kind hebben dat veel huilt, vaak tegendraads is en daardoor veel meer vraagt van zijn omgeving). Daarnaast zijn er factoren die de ontwikkeling wat makkelijker maken oftewel beschermen (bijvoorbeeld een kind met een makkelijk temperament, dat heel positief op alles reageert en daarom ook positieve reacties terugkrijgt).

Wat betekent dit nu voor adoptiegezinnen? In elke fase in de ontwikkeling heeft een kind een of meerdere taken (ontwikkelingsopgave). Het doet telkens een ander beroep op de ouders (opvoedingsopgave). Naast alle 'gewone' ontwikkelingsopgaven krijgen adoptiegezinnen te maken met adoptiespecifieke taken en dus ook adoptiespecifieke opvoedingsopgaven. In de bijgaande tabel wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste opgaven. Het voltooien van de opgaven wordt vooral ook bepaald door het al dan niet aanwezig zijn van bedreigende of beschermende factoren. In het algemeen valt te denken aan zaken als het temperament van het kind, de flexibiliteit van de ouders, hun opvattingen en dergelijke.

Bij adoptie speelt ook het moment van aankomst mee. Immers voorafgaand aan de adoptie heeft het kind dingen meegemaakt die zijn ontwikkeling – in meer of mindere mate – beïnvloeden. Voorbeelden daarvan zijn ernstige verwaarlozing of het betrokken geweest zijn bij geweld, als getuige of slachtoffer.

Wanneer er vragen over opvoeding en ontwikkeling zijn, kijken we eerst naar de 'gewone' taken en invulling daarvan, vervolgens is het dan nodig om de adoptiespecifieke zaken mee te wegen. We weten en zien dat adoptiekinderen wel eens stukjes in hun ontwikkeling missen, dat soms een fase is overgeslagen, waardoor een ouder kind gedrag kan laten zien, dat absoluut niet (meer) bij de kalenderleeftijd past. Toch moet er op dit gedrag gereageerd worden alsof het om een jonger kind gaat. Dat kan veel vragen van adoptieouders en hulp kan daarbij prettig zijn.

Bij het diagnosticeren en het inschatten hoe het kind zich ontwikkeld heeft en wat dat voor de ontwikkeling en opvoeding nu betekent, nemen we het moment van aankomst mee. Dat houdt in dat de kalenderleeftijd een andere rol speelt en dat daar meer flexibel naar gekeken moet worden, meer passend bij het kind en diens achtergrond. Dat is voor elk kind anders.

Zo blijft het belangrijk om aandacht te hebben voor de adoptiespecifieke vragen die er in de opvoeding kunnen ontstaan. Immers, adoptie hoort zo bij het leven van het adoptiegezin dat gaandeweg het speciale karakter ervan naar de achtergrond verdwijnt. Dat is goed, zolang op momenten dat het nodig is, er oog is voor het specifieke van adoptie. Daarom geldt voor hulpverlening aan adoptiekinderen en hun gezinnen: gewoon als het kan, maar met *op tijd* aandacht voor adoptie, want ook dat moet.

Overzicht van belangrijkste ontwikkelings- en opvoedingsopgaven voor adoptiekinderen en hun gezinnen

N.B. De fasen en leeftijden zijn indicatief - interpretatie van de tabel is niet absoluut: het moment van aankomst in een gezin is evenzo mede bepalend.

Leeftijd →	0-1 jaar	2-3 jaar	4-5 jaar	6-11 jaar	12-14 jaar	15-18 jaar
Ontwikkelingsperiode →	baby	peuter	kleuter	schoolkind	pre-adolescentie	adolescentie
Ontwikkelingsopgave	- motorische ontwikkeling - hechting	- hechting - exploratie	-ontwikkelen van autonomie -individuatie	-omgang met leeftijdgenoten -schoolse vaardigheden	-persoonlijke identiteit -separatie/-individuatie	-relaties -rollen
<i>Adoptiespecifiek</i>	<i>-omgaan met separatietrauma -cultuurshock -hechting en ingroei in adoptiegezin</i>	<i>-ontwikkeling van vertrouwen naar adoptie- ouders -hechting en ingroei in adoptiegezin</i>	<i>-omgaan met adoptie/-verschil tussen zichzelf en ouders -hechting en ingroei adoptiegezin</i>	<i>-gevoelens van verlaten zijn versus gewenst zijn -fantasieën over afkomst</i>	<i>-interesse in 'roots' -omgaan met dubbele loyaliteiten / dubbel ouderpaar</i>	<i>-beslissing tot zoeken/-niet zoeken -acceptatie van triadische familie</i>
Opvoedingsopgave	-verzorging -responsief reageren -beschikbaar zijn	-responsief reageren & interacteren -warmte en ondersteuning	-stimulerende omgeving bieden -gehoor geven aan streven tot autonomie	-gedragsregulatie -consistente disciplineren -gelegenheid geven tot omgang met leeftijdgenoten	-toekennen autonomie -ondersteuning op school/relatieel vlak -leeftijdsadquate grenzen stellen	-verantwoordelijkheden overdragen -keuzes accepteren -meer symmetrische relatie met kind aangaan
<i>Adoptiespecifiek</i>	<i>-acceptatie en integratie biologisch niet eigen kind -openheid naar omgeving over adoptie -eigenheid kind respecteren en stimuleren</i>	<i>-omgaan met reacties op adoptie zowel van kind als van omgeving -eigenheid kind respecteren en stimuleren</i>	<i>-omgaan met verschillen -stabiel adoptiegezin vormen -eigenheid kind respecteren en stimuleren</i>	<i>- omgaan met eigen onzekerheden (good-enough parents) -openheid over adoptie</i>	<i>- verschil hanteren tussen reguliere en triadische familie</i>	<i>- herdefiniëring van rollen - heracceptatie adoptie - steunen bij besluit tot zoekacties</i>

[Vinke, 1999]